

Eski Lefkoşa'da zanaatkârlar (1)

Hizber Hikmetağalar
Maddeye dayanan ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan ve pratik bir zekâ ile el ustalığı isteyen işlere "zanaat" denir: Kazançlılık, oymacılık, basmacılık gibi... "Zanaatkâr" da bu işleri yapan kişidir.

Her ülkede olduğu gibi geçmişte Kıbrıs'ta da, özellikle Lefkoşa'da birçok meslek erbabi yanında çeşitli zanaatkârlar vardı. Bunlar yaptıkları işle hem ülke insanlarının bugün artık ilkel sayılan birçok ihtiyaçlarını karşılar, hem de bu sürâtle kendi geçimlerini temin ederlerdi. Bu zanaatların birçoğunu adamıza

fethetme sonra gelen zanaatlarımız getirmişlerdi: Yorgancılık, yemencilik, basmacılık hatta saracılık ve daha bir haylisini...

Lefkoşa içinde birçok yerler bu kabil meslek adlarıyla anılırdı: Basmacılar Mescidi, Tabakhane (Tabana) Mahallesi ve Kuyumcular Sokağı gibi. Bütün bunların yanında Kazançlar Çarşısı, Hayvan Pazarı ve İpçiler Hisar da artık olmayan ve bugünün Lefkoşalısı için bilinmeyen yerlerdir.

Uzunlukta önde gelen Bâf ve Ernu Sokakları ile onlardan daha kısa olan Arasta ve Lidra caddeleleri Lefkoşa'nın en eski, en

çeşitli ve en ünlü çarşılarını barındırır. Bu çarşılar ve yanlarındaki ara sokaklar birçok zanaatkârın işyerlerini kümelendiği yerlerdi.

Vaktiyle adamızı ziyaret eden Arşidük Louis Salvator (1872'de) ve Bayan Scott Stevenson (1880'de) gibi eski gezginler yazdıkları kitaplarla ayırtılırlarıyla ve uzun uzun bu eski Lefkoşa çarşılarından hep bahsetmişlerdi. Ama akıp giden zaman, değişen şartlar ve ihtiyaçlar giden zaman, şartlar ve ihtiyaçlar dolayısıyla bugün artık bütün bunlardan ne bir iş ne de söz kalmıştır. Çünkü o gezginlerin sözünü ettikleri bü-

tün bu çarşıların ve zanaatların adları da fonksiyonları da o günün ve güne ne yazık ki unutulup gitmiştir.

Babamın tüccar olması hesabıyla, ben de çocukluğumdan beri Lefkoşa çarşılarıyla hasır neşir olmuşum. Dolayısıyla bu çarşıların içinin dışının, ortasının kıyısının bundan kırk elli yıl önceki durumlarını gide gele, gire çika hep öğrenmişim.

Gerçek benim yetiştiğim dönemde, Avusturyalı genç Arşidük'ün veya meraklı İngiliz Leydisi'nin yüz yıl önce gördükleri ve yazdık-

ları yoksaydı bile, yine de bir miktar zanaatkârı sabır ve sebatla eski mesleklerini sürdürmekte idiler. Ama vaktiyle çok olan ve küme küme bir arada bulunan çeşitli zanaatın ustaları yerine, artık benek benek ve sayıları çok azalmış yaşı kimseler kalmıştı. O kişiler ki üneleriyle ile yüz yıllarca memleket hayatına hizmet vermişler ve kültürüne renk katmışlardı, en sonunda çağdaş teknolojiye ve değişen yaşayış tarzına yenilmişlerdi.

Lidra Caddesi ile Ernu Sokağı arasına sıkışmış bulunan ve şimdi "Yeşil Hat" ün içinde olan dar ve kısa bir yol vardır. Son adı "Ksenolon" olan bu sokak, 1915 tarihini taşıyan surlarıyla Lefkoşa haritasında "Çanğarlar Sokağı" olarak belirtilmişti. Adından da anlaşılacağı gibi burası vaktiyle çanğar esnafının toplu olarak bulunduğu bir yerdi. Nitekim 1960'lı yılların başına kadar burada yaşı birkaç Rum çanğar zanaatlarını sürdürmekteydi (Adlarını hatırlamıyorum).

Çanğar, dize yakın boyda, altı büyük başlı özel çivilerle donatılan yerli ham deriden bir tür köylü çizmesi yapan kunduracı demektir. Çocukluğumda Zaheyo ve Pavlo adında iki Rumun Bâf Sokağı'nda, Dimosteni denen bir dükkerinin de Arasta'da "bodina" denen bu köylü çizmelerini yaptıklarını hatırlarım. Belki taşrada vardı ama, Lefkoşa çarşısında Türk çanğar olduğunu hiç işitmemişim.

Eski zanaatkarları anarken Lefkoşa çarşısındaki saracılan da unutmamak gerekir. Motorlu araçların adamıza henüz gelmediği dönemlerde, hatta daha sonraları da, ulaşım için atlar ve eşekler kullanılırdı. Bazı meraklı zenginler de özel olarak yarışlar için at besler, seyyis tutarlardı. Bu yüzden eyer, üzenği, koşum gibi at ve araba takımlarına her zaman büyük bir ihtiyaç vardı. Bunları yapanlar da saracılardı. O saracılar ki zanaatlarını at sırtında Orta Asya'dan Anadolu'ya ge-

Semtler ve Anılar: 95

tirmişler, oradan da Kıbrıs'a aktarmışlardı. Dolayısıyla saracılık geleneksel bir Türk zanaatlığı olarak, Lefkoşa'daki ustaları da her bizdeni. Ama ne yazık ki modern ulaşım araçlarının yaygınlaşması ile, zamanla at takımlarına ihtiyaç azalmış, saracılığa oranla rağbet de gerilemiştir.

Buna rağmen son yıllara kadar çarşımızda saracılıkla uğraşan eski zanaatkarlarımız tek tük de olsa varlıklarını sürdürüyorlardı. Bunların işyerleri genellikle Arasta Sokağı'nda ve Selimiye Camii çevresinde idi. Bunlar arasında son dönemin en tanınmışları da Hüseyin Vechi Efendi, Kaymaklı Cemal Saraç ile Kadir Usta ve yeğeni İbrahim Ağa idi. Hüseyin Vechi Efendi varlıklı bir kimse olup mesleğine ek olarak at besler yarışlara sokar, ayrıca tuttuğu adamlar vasıtasıyla o zamanlar taksi vazifesi gören iki de garotşa (atlı yolcu arabası) çalıştırdı.

Atölyesi Selimiye Camii yanındaki Eski Polis Sokağı'nda olan, o dönemin genç ve becerikli saracılardan Fadil Önder bu alanda mahir bir usta olma yolunda idi. O kadar ki, yaptığı işler bugün olsaydı yerli el zanaatlarına örnek olma niteliğini taşıyacak değerde sayılabilir. Bu yetenekli zanaatkâr, 1958 yılının karışalarını içinde siyasi bir cinayetin kurbanı olarak bıçaklanarak öldürülmüştü.

Saracılıkla ilgili sözü noktalamadan önce şunu da belirtmek yerinde olur: Saracılık bugün Kıbrıs'ta genel anlamda ilgi gören bir zanaat olmaktan çıkmış sayılsa da, küçük çapta yine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu görevi de son zamanlarda Türkiye'den gelen bazı kişiler yerine getirmektedir, gerekli malzemelerde dışarıdan ithal edilmektedir.

(Sürecek)

Lefkoşa çarşılarında sayıları her geçen gün azalmakta olan zanaatkarlarımızdan biri: Yorgancı Mehmet Beyit Bey.